

*Vrátit se do doby,
než to všechno začalo*

Jana Kramlová

úvodní slovo

Ruský útok na Ukrajinu, který začal v únoru 2022, vyhnal z domovů miliony lidí, tisíce jich kvůli němu přišly o život, zdraví nebo střechu nad hlavou. Příběhy o obráncích Mariupolu, prezidentovi Zelenském nebo novinářích, kteří zůstávali na bojišti i za cenu nebezpečí smrti, vejdou do dějin. Tento soubor šesti rozhovorů doplňuje obrázek toho, co válka způsobila, pohledem žen, kterým se podařilo před ruskou agresí uprchnout do Česka.

Mariia, Oksana, Táňa, Ljudmila, Polina i Valerie jsou dnes v bezpečí stovky kilometrů daleko od ruské armády. Přesto ale válkou žijí. Musely opustit svůj život, který si léta budovaly, domov a hlavně své blízké, o které se denně strachují. Jak se kvůli tomu proměnila jejich identita a jejich vztah k vlasti? Proč podle nich válka začala? Jak se jim žije v Česku a co očekávají od budoucnosti? To všechno popsaly v následujících rozhovorech.

Jana Kramlová

překlad Anna Pěkná

Mariia: Ve skutečnosti se nechcete vrátit domů. Chcete se vrátit do doby, než to všechno začalo

Mariia je režisérka televizních pořadů, koncertů, uměleckých představení a show. Mimo to učí na univerzitě v Kyjevě předměty, které se týkají umění. Z domova se rozhodla odejít po dvou týdnech války. Dříve pracovala v Rusku, po roce 2014 se ale vrátila na Ukrajinu. Popisuje, jaké to bylo nechat za sebou už podruhé život, který si vybuodovala, a začít od nuly.

Jak teď funguje vaše univerzita?

Učím online, naštěstí s tím máme zkušenosti z dob lockdownů. Je to ale komplikované, ztratili jsme kontakt s mnoha studenty i učiteli. Nevíme, co s nimi je, jestli jsou vůbec naživu. Měli jsme učitele z Buči, Mariupolu nebo Chersonu. Jeden student z mé skupiny – už má magisterský titul, ale nevím přesně, kolik mu je – o tom jsem neslyšela od března. Myslíme si, že ho buď zabili, nebo zajali.

Problémy budou i se známkováním. Jak mám oznámkovat cvičení z choreografie a tance? Nikomu se teď nechce tančit. Studenti se často schovávají v krytech, kde ani nemají signál nebo internet. Na přednášky se dívají zpětně, když odezní varování před bombardováním a oni mohou kryt na chvíli opustit. Snažím se být tedy při hodnocení velmi mírná.

Kdy jste se rozhodla, že je čas odejít?

Bydlím v Kyjevě, v jedné ze čtvrtí nedaleko Buči, Irpině, Hostomelu. Měli jsme štěstí, protože dům, ve kterém bydlím já a dva moji kamarádi, má podzemní garáž, takže jsme se při poplachu schovávali tam. Žili jsme v té garáži v podstatě celé první dva týdny války. Jeden den, myslím, že to bylo 9. března, jsme šli nahoru do bytu mých kamarádů uvařit si něco teplého k jídlu. Upozornění, že je nebezpečí útoku, nám chodila přes aplikaci. Občas se ta upozornění ale zpožďovala, protože útoky byly velmi rychlé.

Když jsme byli nahoře v bytě, uslyšeli jsme velmi silnou explozi. Věděli jsme, že musela bomba dopadnout někde velmi blízko od nás a že bychom měli jít zpátky do krytu. Věděli jsme, že nesmíme panikařit. Navíc už jsme byli za dva týdny na ten zvuk trochu zvyklí. Když jsme ale šli přes dvorek do garáží, uviděli jsme, že raketa zasáhla věž kyjevského televizního vysílače, který byl jen kousek od nás.

To byl ten moment, kdy jste se rozhodla zemi opustit?

V ten moment jsme začali přemýšlet o tom, že budeme muset něco udělat. Mým kamarádům se nejdřív na západ odjet nechtělo, protože muže kvůli mobilizaci často nepustili přes blokposty. Báli se, že by pak museli narukovat. Problémem byl také

nedostatek nafty a benzínu, já měla ale naštěstí shodou náhod plnou nádrž. Další věc byla, že Rusové útočili cíleně i na auta na některých silnicích, což také někoho od odjezdu odradilo. Byl březen, všude byl sníh, silnice klouzaly a já jsem mimo město nebyla moc zkušená řidička. Navíc jsme nemohli jet přímo na západ, protože cesta vedla přes Buču a Žitomir a tehdy se jí přezdívalo cesta smrti. My na Ukrajině ale říkáme, že když je válka, neexistují správná rozhodnutí.

Takže jste se nakonec vyrazili. Jaká byla cesta?

Trasu, kterou jsem chtěla jet původně, bombardovali. Psali mi to známí, kteří jeli před námi. Existovaly skupiny na sociálních sítích, kde si lidé takhle psali informace o cestě. Jak to kde vypadá, kudy zrovna nejezdít a podobně. Nakonec jsme za dva dny dorazili přes Chmelnyckyj do Ivano-Frankivsku. Trvalo to tak dlouho, protože kvůli blokostům a nedostatku benzínu vznikaly kolony.

Proč jste se tedy nakonec rozhodla zemi opustit úplně?

Moji kamarádi v Ivano-Frankivsku mi nejdřív nabídli, že můžu zůstat u nich. Tu první noc po příjezdu jsem šla spát celá šťastná, že jsem to zvládla. V Ivano-Frankivsku v té době byla navíc situace klidnější, lidé chodili po ulicích, obchody byly otevřené. Opravdu jsem měla radost, že jsem se tam dostala. Ve čtyři ráno mě ale znovu probudilo ostřelování. Sbalila jsem věci a vyrazila jsem přes Slovensko do Česka.

Proč jste si vybrala Česko?

Víte, byla jsem už v mnoha zemích a městech na světě, ale v Česku ještě nikdy. Navíc jsem tu měla kamarádku, která mi nabídla bydlení v domě u Liberce. Tam jsem ale zůstala jen chvíli než jsem se zorientovala v tom, co všechno si musím vyřídit, abych tu mohla zůstat. Pak jsem odjela do Prahy.

Bylo pro vás náročné vyřídit si povolení k pobytu, pracovní povolení a podobně?

Ne, došla jsem na Vyšehrad a všechny dokumenty včetně pojištění jsem vyřídila asi za 40 minut. Jsem moc vděčná za zdravotní pojištění i finanční podporu od Česka, opravdu mi to pomůže. Problém byl ale s bydlením. Moje ukrajinské číslo nikdo nezvedal, někteří mě dokonce zablokovali. Pak jsem si ale zařídila českou SIM kartu a byt jsem si pronajala. Velmi zbytečná mi připadala taky komunikace s úřadem práce. Čekala jsem tam šest dní, pak jsem konečně vyplnila nějaký dotazník, ale jenom mi popřáli štěstí a to bylo všechno.

Našla jste si nakonec nějakou práci sama?

Byla jsem na několika pohovorech a teď čekám, kdo se mi ozve.

Nebylo to poprvé

Jaký je váš vztah k Rusku, Rusům? Změnil se nějak v souvislosti s válkou?

Já jsem v Rusku dřív pracovala. Byla jsem tanečnice a choreografka v jedné ruské televizi. V roce 2014 se ale všechno změnilo, hodně práce se zrušilo a já se vrátila na Ukrajinu. Někteří moji kolegové v Moskvě zůstali, mysleli si, že je jejich ruští kolegové jako Ukrajince respektují. Teď ale vidím, že dělají vystoupení na podporu Putina. Nemůžu to ani vidět. Je to jako nůž do srdce.

A co vztah vašich národů, ukrajinského a ruského? Někdo říká, že jste dřív bývaly bratrské národy.

Ano, dřív bylo všechno v pořádku, naše vztahy byly přátelské. Ukrajinci jezdili do Ruska, Rusové jezdili na Ukrajinu a tak dále. Pak jsme ale měli proputinovského prezidenta Janukovyče, ten zastavil europeizaci Ukrajiny, a tak začal Majdan. Ve zprávách to vypadalo, jako že půlka Ukrajiny chce Evropu a druhá půlka chce Rusko. Nikdo ale nechtěl Rusko. Kdo by chtěl do Ruska. Je to hrozně zaostalá země. Všichni chtěli schengenská víza...

Tak to asi bylo v Kyjevě a na západě Ukrajiny, ale co si o tom mysleli třeba lidé na Donbase?

Lidé z Donbasu jsou mentalitou bližší té střední části Ukrajiny, mnohem bližší než západní Ukrajině. Oni jsou takoví pohostinní, vlídní. Když přijedete na návštěvu, chtějí se o vás postarat, skoro vám až nutí jídlo, chtějí, abyste se měli dobře. Mají také odlišné náboženství. Na západní Ukrajině jsou katolíci, střední a východní Ukrajina je pravoslavná, a to je velký rozdíl.

Nepamatuju si ale, že by mezi lidmi na východě a západě dřív byly nějaké problémy. V roce 2012 bylo na Ukrajině fotbalové Euro. Bylo to pro nás velmi důležité, vláda postavila krásné nové stadiony. Byla jsem tam, na stadionu v Doněcku, v Shaktar Areně. Byl to krásný stadion, úžasný. Lidé z různých koutů Evropy i Ukrajiny přijeli do Doněcku na důležité fotbalové zápasy. Všechno mezi nimi bylo v pořádku.

Přesto ale pak k určitému rozdělení na východ a západ došlo.

To ano, jak už jsem říkala, začalo to Majdanem. Myslím si, že hlavní problém byl v jazyce. Někteří lidé byli našťvaní, že musí všude mluvit ukrajinsky, i když jejich mateřským jazykem je ruština. Já taky mluvím odmala rusky, ale výuku ve škole jsem měla v ukrajinštině, takže mi nedělá problém mluvit i ukrajinsky. Ve škole jsme prostě mluvili ukrajinsky, když jsme šli na cigaretu nebo kávu, mluvili jsme rusky, nikomu to nevadilo.

Starší generace, jako můj otec, ale tak dobře ukrajinsky nemluví. On pochází z Lotyšska, vždycky mluvil rusky. Je pilotem, na začátku letu musí přivítat cestující

– tohle hlášení vždycky dělal v ruštině a angličtině. A najednou musel z ničeho nic začít hlásit ukrajinsky. Naučil se těch pár vět zpaměti, aniž by jim rozuměl. Moje matka zas měla myslím ukrajinštinu ve škole jen jednou týdně. Mnoho lidí s tímhle tedy mělo problém. Moji rodiče ale nemluví rusky, protože by chtěli bydlet v Rusku nebo v komunismu, tak to vůbec není. Je to prostě jazyk, který se naučili jako děti a mluví jím celý život.

V čem je tedy podle vás ten rozdíl, proč někteří rusky mluvící lidé podporovali politiku ruské vlády?

Jedním z důvodů je podle mě to, že jsme měli některé televizní kanály v ruštině a některé v ukrajinštině. Na ty ruské se dívala hlavně právě starší generace, i moje babička. A je pravda, že podporovala Putina a má ho ráda doteď. Nemá pro to žádný důvod. Myslím si, že lidé, kteří podporují ruskou politiku, jsou právě z téhle starší generace. Lidé, kterým je přes sedmdesát a pamatují život v Sovětském svazu. Někteří na něj vzpomínají rádi, protože tenkrát měli určitou stabilitu, všichni měli práci... Bylo to svým způsobem pohodlnější. Starší lidé nechápou 21. století a příležitosti, které máme my dnes. Sedí v kuchyni, dívají se na ruskou televizi a jenom opakují, že Sovětský svaz byl nejlepší a chtějí ho zpátky.

Když se ještě vrátím k tomu jazyku, slyšela jsem, že někteří lidé přestali po tom, co Rusko v únoru zaútočilo na Ukrajinu, mluvit rusky.

Jak to máte vy, přemýšlela jste o tom?

Ano, už jsem přepnula do ukrajinštiny. Všichni, koho znám, to udělali. Je to prostě takový pocit uvnitř. Dřív jsme se trochu styděli mezi sebou mluvit ukrajinsky, protože člověku chvíli trvá, než si v hlavě věci přeloží, občas si nemůže na nějaké slovo vzpomenout a tak. Tyhle pocity teď ale šly stranou.

A co čeština?

Snažím se, chodím dvakrát týdně na kurzy pro uprchlíky. Všichni říkají, že je čeština podobná ruštině nebo ukrajinštině, ale tak to úplně není. Třeba v ukrajinštině květen znamená to, co v češtině duben. Jsou to podobná slova, ale mají jiný význam. Slovo stůl v ukrajinštině taky existuje, ale znamená v překladu "židle". Je to zvláštní. Pracuju v kultuře, umění, musím se také naučit o české historii a mentalitě, abych tu mohla pracovat, to je spousta práce.

Dá by se tedy říct, že jazyk je pro vás na životě v Česku největší problém?

Největší problém je, že jsem si 29 let budovala svůj život a teď to vůbec nic neznamená. Nechala jsem všechno na Ukrajině, rodinu i přátele. Moji přátelé jsou teď v různých koutech světa a jsme v kontaktu online, ale nevíme, kdy se budeme moci zase vidět naživo. Každý den jenom přemýšlíte nad tím, že chcete jet domů. Ve skutečnosti ale nechcete domů, chcete zpátky do února, do doby, než to všechno začalo, kdy bylo všechno v pořádku. Pořád myslím na svoji rodinu, která zůstala na Ukrajině, sleduju zprávy, kde vidím všechnu tu střelbu, bombardování a je to těžké.

Až teď jsme si uvědomili, jak skvělá Ukrajina je

Co říkáte na prezidenta Zelenského?

Miluju ho! Je perfektní.

Myslíte si, že by měl usilovat o to, aby Ukrajina vstoupila do EU a NATO, nebo by měla podle vás zůstat neutrální?

Ano, samozřejmě by se o to měl snažit. Vždycky jsme říkali „Ukrajina je Evropa“, byl to takový slogan, občas byl k vidění i v televizi nebo na různých plakátech. Taky jsme říkali, že Kyjev je nový Berlín, protože jsme měli spoustu nové kultury, nočních klubů, kaváren, všeho.

Musí vám domov chybět...

Víte, v devadesátých letech vznikl takový stereotyp, že na Ukrajině je všechno hrozné a na západě, nebo prostě někde jinde, je život lepší. Přitom jsme měli na Ukrajině spoustu skvělých věcí! Myslím třeba v IT sféře, různé aplikace nebo moderní hudbu i televizní pořady a podobně. Byli jsme vyspělí a moderní, ale ne každý si to uvědomoval. Každý snil o nějakém americkém nebo evropském snu.

Ale teď, když začala válka, jsme si to uvědomili. Před válkou jsem si říkala, jak se mi nelíbí můj byt, že bych chtěla bydlet v lepší čtvrti. Teď si ale uvědomuji, jak důležitý je pro mě domov. Není to ale ani tak o místě, kde žiju, je to hodně o lidech a mentalitě a já miluju ukrajinskou mentalitu a Ukrajince. Jsou to opravdu pohodoví lidé.

Takže se plánujete vrátit, až to bude možné? Jak teď vidíte svou budoucnost?

I kdyby válka skončila zítra, ekonomika Ukrajiny na tom bude špatně, bude potřeba celou zemi odminovat a bude nějaký čas trvat, než se tam bude zase dát žít. Chtěla bych se na Ukrajinu ale brzy vrátit a něco tam vybudovat. Pamatuju si ale rok 2014, kdy jsem si vybuodovala život a všechno bylo perfektní, pak ale začal Majdan, Doněck, Luhansk... Nejdřív nám přišlo, že je to daleko a že se nás to netýká, pak to ale bylo jako studená sprcha.

Přála bych si, aby se všichni, nehledě na to, jaké je jejich povolání nebo životní náplň, nedrželi stranou od politiky. Myslím si, že to je ta nejdůležitější věc, kterou jsme si teď na Ukrajině uvědomili. Protože po Sovětském svazu jsme byli zvyklí, že nemáme žádnou moc nad tím, co se nám děje. Až v posledních deseti letech si to lidé začali uvědomovat, začali chodit k volbám, pochopili, že mohou něco změnit. Je to hrozně důležité – sledovat, kdo je kdo, kdo co chce, analyzovat to, co se děje, a rozhodovat se podle toho. A taky říkat svojí rodině a přátelům, že je máte rádi, každý den.

Oksana: V Doněcku a Luhansku poslouchají lidé osm let jen ruskou propagandu. Už nikdy nebudou znovu Ukrajinci

Oksana pochází ze Slovjansku na východní Ukrajině, jednoho z měst, kde se v roce 2014 odehrávala válka o Donbas. Ukrajinské armádě se nakonec povedlo ho udržet a zůstalo součástí území, které měla pod kontrolou kyjevská vláda. Oksana se vrátila ze svého přechodného útočiště v Charkově a snažila se svůj rodný kraj po válce obnovit. V únoru musela ale kvůli invazi utéct znovu. Tentokrát se ale přemístila za hranice země a s dětmi se usadila v Brně.

Proč jste se rozhodla odjet zrovna do Brna?

Učila jsem na kyjevské univerzitě, na pedagogické fakultě. Od října do února minulého roku jsme dělali společný projekt s Masarykovou univerzitou v Brně. Když v únoru Rusko zaútočilo na Ukrajinu, nabídla mi jedna z mých spolupracovnic právě z tohoto projektu, jestli se s dětmi nechceme do Brna přesunout.

A vy jste se rozhodla tu nabídku přijmout.

Nebylo to úplně tak jednoduché. První den války jsem se brzy ráno probudila a slyšela jsem zvuk bombardování. Pochopila jsem, co se děje, protože už jsem to jednou zažila před osmi lety ve Slovjansku. Tenkrát jsme s rodinou utekli do Charkova, pak jsme se ale vrátili do Slovjansku, znovu jsme ho postavili, opravili jsme město i naše životy a já jsem dál pracovala na univerzitě.

Když to teď začalo znova, věděla jsem, že musíme něco dělat. První týden jsme ale zůstávali v Kyjevě, protože jsme nevěděli, co dál. Máme odjet? Máme zůstat? Po týdnu jsme se ale rozhodli, že pojedeme na západ. Jeli jsme do Mukačeva. Tam jsme zůstali jeden týden, ale pořád jsem si nebyla jistá, co mám dělat. Neměla jsem dost peněz na to, abych se se syny přestěhovala do jiné země, neměla jsem dost informací. Můj manžel navíc nemohl Ukrajinu opustit kvůli mobilizaci a já nevěděla, jestli tu cestu se dvěma malými dětmi zvládnu. Mám dva syny, je jim deset a čtyři a oba se hodně báli. Pak jsem si ale uvědomila, že jim musím najít nějaké bezpečnější místo.

Jaká byla vaše cesta?

Jeli jsme autobusem. Ukrajínští dobrovolníci nám pomohli dostat se na hranici a odtamtud jsme jeli přes Slovensko až do Brna. Trvalo to asi devět hodin, což není zas tolik, ale pro mladšího syna to bylo náročné. A taky pro naši kočku. Děti ji milují, nemohli jsme ji doma v žádném případě nechat, a tak jela s námi.

Jak se vám tady pak podařilo zabydlet, najít si ubytování, práci...?

Přátelé, se kterými jsem se znala z dřívější pracovní spolupráce, mi moc pomohli.

Řekli mi, komu na Masarykově univerzitě poslat životopis. Nakonec jsem dostala místo odborného asistenta na filozofické fakultě, na katedře pedagogiky. Přijeli jsme devátého března a hned od prvního dubna jsem začala pracovat. Přátelé z univerzity mi také poradili, jak sehnat školu a školku pro děti, doktora nebo ubytování. Kdybych je neměla, nevím, co bych dělala. Je fajn, že na univerzitě nás teď pracuje, myslím, celkem 22 Ukrajinců, na různých fakultách. Vytvořili jsme si komunitu, vzájemně se podporujeme a sdílíme zkušenosti, protože máme samozřejmě všichni podobné problémy.

Čemu se přesně na fakultě věnujete?

Začala jsem pracovat na novém projektu o socializaci ukrajinských dětí v českých školách. Zjišťuji, jaké mají potřeby, problémy, jak jsou na tom psychicky a emočně.

Co jste zatím zjistila?

Je to velmi zajímavé. My máme na Ukrajině dost odlišný vzdělávací systém, takže se ukazuje, že v některých předmětech jsou děti pozadu. Problémem je samozřejmě jazyk, ukrajinským dětem logicky nějakou dobu trvá, než začnou rozumět češtině. Některé mají problémy s adaptací, občas mezi dětmi dochází i ke konfliktům. Zvládají si ale najít kamarády, hlavně ukrajinské děti mezi sebou, a pak se navzájem podporují. Teď připravuji takové socializační hry, které by měly pomoci k tomu, aby se více skamarádily i s českými dětmi.

A vaše děti? Jak zvládají nové prostředí?

Mladšímu synovi se ve školce moc líbí. Český systém je od ukrajinského i na téhle úrovni dost odlišný, ale líbí se mu tam. A už po dvou měsících začíná rozumět češtině! Zatím nemluví, ale začíná rozumět. Jde mu to lépe než mně. Řekla bych, že přístup ve výuce tady sedí víc i mému staršímu synovi. V Kyjevě dostávali strašně moc úkolů, tady jich mají jenom pár a myslím si, že to stačí. Také se učí matematiku podle Hejného metody, což byla pro mě novinka. Nejdřív jsem tedy těm úlohám vůbec nerozuměla, já, doktorka pedagogiky. Pak jsem si ale načetla více o té metodologii a teď mi to přijde mnohem jednodušší a logičtější než klasický přístup. Myslím, že je to skvělá metoda.

Překvapilo vás na Česku ještě něco? V čem jsme jiní než Ukrajinci?

Přijde mi, že vy Češi jste přátelštější a šťastnější lidé. Lidé na Ukrajině jsou někdy velmi nešťastní, naštvaní. Sama si to vysvětluji tím, že máte vyšší úroveň životního standardu, jste na tom ekonomicky lépe. Na Ukrajině mají lidé často několik zaměstnání, pracují dlouho přečas, aby si mohli dovolit určitou životní úroveň. Rodiče jsou z toho pak otrávení, nemají čas na svoje děti a tak se to dědí z generace na generaci.

Zkoušela jste se nějak seznámit s českou kulturou nebo kuchyní?

Zkoušela jsem české jídlo, je trochu jiné než ukrajinské, ale je výborné. Všechny potraviny v supermarketech mi tu připadají chutnější. Zkoušeli jsme také se syny

číst české knihy pro děti, protože znají jenom ukrajinské autory. Moje děti milují knihy, doma jsme jich měli spoustu v ukrajinštině i ruštině, vždycky jsem jim četla. Teď máme jenom jednu knihu v ukrajinštině, kterou jsme vzali s sebou, víc jsme jich neunesli. Museli jsme si s sebou sbalit jen nejdůležitější věci. Syn po mně chtěl, abych mu četla české knihy, které mi půjčili přátelé z univerzity. Ale já česky ještě tolik nerozumím, takže zatím čteme jenom podle obrázků.

Váš mateřský jazyk je ruština?

Ano. Mluvím rusky i ukrajinsky, ale doma jsme vždycky mluvili rusky. I když jsem chodila do školy, učili jsme se v ruštině. Učili jsme se ale o ukrajinské historii, literatuře, to vůbec nebyl problém. Asi před deseti lety se to změnilo a celý vzdělávací systém je od té doby v ukrajinštině.

Když můj starší syn začal chodit do školy, učilo se už jenom v ukrajinštině. Nebylo to pro něj ale těžké, i když doma mluvíme rusky. Než do školy nastoupil, tak jsem ho na to připravovala a mluvila jsem s ním ukrajinsky. Četla jsem mu ukrajinské knihy, aby s tím neměl problém, aby dobře rozuměl. Jediný problém je, že teď neumí rusky psát, protože se ve škole učil ukrajinská písmena. To ale taky nevadí, číst třeba zvládá i v ruštině.

A je to podle vás dobrý nápad, aby bylo všechno jen v ukrajinštině?

Ano, protože ukrajinština je náš národní jazyk. Všichni lidé by tak měli mluvit a samozřejmě i rozumět ukrajinsky. Jak lidé mluví doma, to je pak každého věc.

Byl podle vás právě rozdíl v jazyce jedním z problémů, které vedly k válce?

Myslím, že to tak mohlo být. Rusové v podstatě prohlašovali, že jsou Ukrajinci nacisti, protože nemluví rusky. To ale není pravda. Moje rodina mluví rusky, celý můj region mluvil rusky, a dokonce sedmdesát procent Kyjeva mluví rusky a nikdy to nebyl problém. Teď si ale myslím, že budou ukrajinsky mluvící lidé na rusky mluvící hodně naštvaní. Někdo si myslí, že každý, kdo mluví rusky, podporuje ruskou politiku. Tak to ale samozřejmě není. Bojím se, že z tohoto budou pramenit další problémy.

Jinak je ale podle mě hlavním důvodem války přístup ruského prezidenta. Nechápu, jak někdo může v tomhle století začít tak hloupou válku. Nechápu, o co mu jde, co chce. Chce zabrat kus naší země? Nebo chce celou Ukrajinu? Podle mého názoru chce destabilizovat Ukrajinu a její ekonomiku a vytvořit nějakou nárazníkovou zónu. Nevím proč, nevím, kdy to skončí, asi to bude na dlouho. Válka na východě trvá už osm let a teď tady máme její hrozné pokračování. Cílová čára je v nedohlednu.

Vy jste někdy v Rusku byla? Jaký máte k té zemi vztah?

Moje matka pochází z Ruska, mám tam strýčka a některé kamarády, kteří tam odešli, když v roce 2014 začala válka. Ve spojení jsem jen se strýčkem, ten tomu taky nerozumí, nechápe, co se děje, proč jejich prezident začal tuhle válku. Jinak

si ale myslím, že většinu lidí v Rusku situace na Ukrajině moc nezajímá. Nechtějí ji pochopit. Soustředí se jenom na sebe a svůj život, to jim stačí. Nezajímají se o to, co dělá jejich prezident, natož aby tomu, co dělá, odporovali. Může za to asi ta dlouhodobá propaganda, hlavně z televize. Je to jako v Sovětském svazu, každý se stará jenom o sebe.

Jaký byl tedy vztah Ruska a Ukrajiny před válkou? Byly jste bratrské národy, jak se říká?

Naše národy si byly velmi blízké, spolupracovali jsme spolu i třeba ve vědě nebo po pracovní stránce. Když začala tahle hloupá válka, nechápali jsme, co se děje. Jak se to mohlo stát, že cizí země jen tak anektovala Krym, část našeho území? A proč s tím nemůže vláda v Kyjevě nic dělat? Bylo to jako kdyby někdo přišel do vašeho domu a anektoval jeden pokoj. Jako kdyby řekl – tak, a teď je to můj pokoj, budu tu bydlet. Úplně stejně nepochopitelná pro nás byla anexa Krymu. Od té doby se naše vztahy zhoršily, ale pokračovali jsme v komunikaci, podporovali jsme se navzájem. Teď je ale situace jiná, teď už si navzájem vůbec nemůžeme rozumět.

Proč podle vás část lidí, hlavně na východní Ukrajině, podporovala před rokem 2014 ruskou politiku?

Než válka začala, neřešili jsme, kdo podporuje ukrajinskou vládu a kdo souhlasí spíš s ruskou politikou. V roce 2014 ale lidé z Doněcké a Luhanské oblasti, y těch východních částí Ukrajiny, začali mít odlišné názory, někteří začali ruskou politiku prosazovat opravdu silně. Je těžké odhadnout, jak velká část obyvatel to byla, ale já bych řekla, že to mohlo být odhadem tak 20 procent. Většina lidí ale i v těchto východních oblastech podporovala ukrajinskou vládu a souhlasila s protestujícími na Majdanu. Mnoho mých kamarádů z Doněcku bylo na Majdanu osobně. Byli pro revoluci. Věděli jsme, že potřebujeme reformu, změnu, protože korupce na Ukrajině byla velká.

Myslím si, že většina těch, kteří chtěli, aby se Ukrajina připojila k Rusku, se do Ruska nakonec přestěhovala, takže nevím, jak vlastně tahle otázka vznikla. Když jsem byla malá, chodili jsme do školy, učili se o ukrajinské kultuře a podporovali jsme ji. Moji praprarodiče přišli z Ruska na Ukrajinu za prací, moje matka pochází z Ruska, potkali se s otcem jako studenti na Ukrajině, kde se i vzali, a pak tam spolu žili. V míru, bez problému. Nevím, jak se tedy tohle mohlo stát, kde vznikla ta vzájemná nenávisť, která se teď proměnila ve válku.

Co přesně znamenala válka na východní Ukrajině pro vás?

Pro mě to byla výzva. Žila jsem v té době ve Slovjansku. Jak už jsem zmiňovala, přestěhovali jsme se tenkrát s rodinou na tři měsíce do Charkova, než se situace trochu uklidnila. Pak jsem se musela rozhodnout, jestli se vrátím zpátky domů a znovu vybuduji svůj region, nebo se přestěhuju pryč natrvalo a už se do Slovjansku nevrátím. Nakonec jsme se s rodinou ale rozhodli, že se vrátíme.

Měla jsem spoustu nápadů, co dělat. Začala jsem pracovat na vzdělávacích projektech nevládních organizací pro mladé lidi, studenty, které podporovaly i velké mezinárodní organizace. Učili jsme je třeba projektový management, rozvíjeli svoje soft skills a podobně. Chtěli jsme je podpořit a pomoci jim k lepší budoucnosti. Ten region pro mě byl důležitý, měla jsem tam hodně přátel, takže jsem se snažila o jeho poválečnou obnovu.

Co se pak dělo v těch oblastech, které ukrajinská vláda ztratila?

Já jsem před rokem 2014 měla v Luhansku a Doněcku mnoho přátel a známých. Nejdřív jsme zůstávali v kontaktu i po vzniku takzvaných republik. Ale teď už jsme spolu mnoho let nemluvili. Pochopila jsem, že podporují ruskou politiku, takže už si nerozumíme, nemáme společná témata. Je to jako bariéra... Jsou to jiní lidé, mají nové pasy, nové myšlení. Myslím si, že už nikdy nebudou moci znovu být Ukrajinci.

Proč se to stalo, proč se změnili?

Někteří lidé zůstali v separatistických regionech, protože tam měli domov a neměli kam jinam jít. Další tam zůstali, protože podporovali to, co se dělo. Celých těch osm let jsou tam ale všichni bez rozdílu pod ruskou propagandou, která je hodně silná. Dostali od ruské vlády nějaké peníze a postupně se rozhodli, že už ukrajinskou vládu nepotřebují. Hodně lidí ale odešlo.

Kde teď získáváte informace o válce?

Na televizi se nedívám, pokaždé jsem z toho měla úzkost. Čtu spíš skupiny na Facebooku a Telegramu, kde sdílí informace lidé z určité oblasti nebo přímo ukrajinská vláda. Nechci vidět politické názory. Tohle mi stačí k tomu, abych pochopila, co se děje, a to je všechno, co potřebuji. Vědět, v jak velkém nebezpečí je můj dům a moji rodiče. Bylo to velmi složité domluvit, ale nakonec sem budou moct přijít také.

Jak zatím hodnotíte Zelenského jako prezidenta?

Samozřejmě ho podporujeme. On je dobrý lídr, dobrý prezident. Nejdůležitější bylo to první video z Kyjeva, na kterém řekl, že zůstane a vyzval lidi, aby se navzájem podporovali a drželi při sobě. Myslím, že se velmi změnil od té doby, co začala válka. Z herce se stal prezidentem. Je to naděje Ukrajiny.

Jak vidíte svoji budoucnost? Budete v Česku chtít nějaký čas zůstat?

Ještě nevím, je to těžké takhle říct. Mám tady od února smlouvu na univerzitě a myslím, že pro děti by bylo složité zase hned měnit prostředí. Uvidíme.

Táňa: Každá strana má svoji pravdu. Nechápu, proč nemůžeme žít v míru

Táňa pochází z Doněcku. Svého syna v březnu odvezla z dlouho okupované oblasti přes Moskvu do Česka. Teď žije a pracuje v Plzni, doufá, že tu bude moci se synem zůstat. Většina lidí v oblastech, které Ukrajina nemá pod kontrolou, podle ní dodnes podporuje ruskou politiku. Sama neví, kterým informacím věřit, moc by si ale přála, aby válka brzy skončila, protože zbytek její rodiny zůstal v Doněcku.

Pamatujete si rok 2014? Kvůli čemu to podle vás začalo?

Ano, pamatuji si to moc dobře. Žila jsem v Doněcku, pracovala jsem tam na železnici, nedaleko letiště, které bylo silně ostřelováno. Rozhodla jsem se utéct před válkou do Mykolajivu, kde jsem zůstala tři měsíce. Pak jsem se vrátila domů, válka ale dál pokračovala.

Jak se změnil život v Doněcké oblasti, když tam vyhlásili Doněckou lidovou republiku?

Život se tam zastavil. Všechny továrny přestaly pracovat, děti a mladí lidé neměli žádné výhledy do budoucna. Se vzděláním to bylo zvláštní, protože děti sice chodily do školy, ale jejich vzdělání pak nešlo nikde moc uplatnit, jedině v Rusku. Mně se v roce 2015 narodil syn a měla jsem zdravotní problémy, takže jsem nemohla nikam odjet. Nevěděla jsem, co bude, bylo to náročné.

Takže jste přemýšlela už tehdy, že byste se třeba přesunuli do zahraničí?

Tehdy jsem ještě moc nevěděla, jak se situace vyvine. V té době sice ještě byla možnost odjet pryč, i když už vznikaly první blokposty. Neměla jsem ale, kam bych odjela, navíc jsem v té době nemohla kvůli malému synovi a zdravotním problémům pracovat. Moji rodiče byli úplně proti, řekli, že zůstanou doma až do konce, protože tam žili celý svůj život. A tak je to doteď. Proto jsem v březnu odjela jen se synem.

Kdy jste se tedy definitivně rozhodla, že Doněck opustíte?

Poprvé už před třemi lety. Přestěhovala jsem se do Mariupolu a začala pracovat tam. Jezdila jsem trasu Mariupol–Lvov. Na prázdniny jsem se vždy vracela domů za svým synem. Časem jsem začala uvažovat o tom, že se přestěhujeme do Polska nebo Česka, ale mému muži se moc nechtělo. Potom jsme se ale rozvedli. Odjela jsem do Česka a pracovala jsem tu na tříměsíční vízum. Několikrát jsem se sem kvůli práci vrátila a teď doufám, že už tu budeme moci zůstat napořád.

Když tedy v únoru začala válka, vrátila jste se z Česka pro syna?

U nás trvá válka už osm let. Poslední roky byla jen situace klidnější. Když jsem se v prosinci 2021 vrátila z Česka domů, boje zrovna zesílily. V březnu jsem nás pak se synem sbalila a odjeli jsme z Doněcku do Česka.

Jaká byla cesta z okupovaného území?

Dopředu jsem nevěděla, kudy pojedu. Ukrajina je teď rozdělená na dvě oblasti, jedna je pod kontrolou Ukrajinců a druhá ne. Já odjížděla z té, která není, takže jediná cesta vedla přes Rusko. Nejdřív jsem chtěla letět letadlem, ale pak se lety zrušily, takže jsme museli jet autobusem. Nejdříve do Moskvy, pak z Moskvy do Rigy a nakonec z Rigy do České republiky. Celé to trvalo čtyři dny.

Dostali jste se bez problému přes hranice?

Na hranicích jsem neměla žádné problémy. Měli jsme se synem oba ukrajinský pas, takže to bylo bez problému, nikdo se nás na nic neptal.

Jaká je vaše národnost? Cítíte se být Ukrajinkou? Nebo Ruskou?

Mluvím rusky i ukrajinsky, to ano. Doma jsme sice vždycky mluvili rusky, ale cítím se být Ukrajinkou. Na Ukrajině to prostě tak je, v některých oblastech se mluví výhradně rusky. Ukrajinsky se mluví jen na západě a ve středu Ukrajiny. V zásadě je mi to ale jedno, jak kdo mluví. Z Ruska je mi každopádně blízký akorát jazyk. Neznám jejich historii, zákony, kulturu, vlastně ani nevím, co se tam za poslední roky dělo. O jejich politiku jsem se moc nezajímala. Mám ukrajinské doklady, můj syn má také ukrajinské doklady, takže jsme Ukrajinci. V Doněcku už se sice nějakou dobu vydávají i ruské doklady, takže kdybych chtěla, mohla jsem získat ruské občanství, přestěhovat se do Ruska a žít a pracovat tam, ale nechtěla jsem.

Jaký je tedy váš vztah k Rusku?

Proti ruskému národu nic nemám, můj vztah k nim je normální. Je rozdíl mezi vládou dané země a běžnými lidmi. Co se týče ruské vlády, k té nemám dobrý vztah, ale běžní lidé za to, myslím, nemůžou. Žijí tam stejně jako my na Ukrajině, musí podporovat svoji vládu, jinak by svoji zemi museli opustit. Takže chtějí prostě jenom zůstat doma a žít své životy, což je stejné jako na Ukrajině.

Ty oblasti, které už ukrajinská vláda neovládá – berete je pořád jako součást Ukrajiny?

Myslím, že je to stále Ukrajina. Myslí si to tam víc lidí. Za těch osm let už jsme si na tu situaci, která tam je, docela zvykli. Ty oblasti, které jsou pod ruskou kontrolou nově, ty s tím samozřejmě nesouhlasí, protože to nebyla jejich volba. Těžko říct, jak se to bude dál vyvíjet.

Většina lidí tedy tyto oblasti bere jako součást Ukrajiny, ale podporují ruskou politiku? Ano, i v současnosti tam většina lidí podporuje Rusko. Já jsem v roce 2014 nepodporovala ani jednu stranu, protože jsem si nedovedla představit svůj život ani v Rusku, ani na Ukrajině. Vždycky jsem se chtěla přestěhovat do zahraničí, protože mi ten způsob života a mentalita lidí v Rusku ani na Ukrajině nejsou blízké.

Proč byla a je ta podpora Ruska na východě Ukrajiny tak silná? Jsou tam lidé v něčem jiní než ve zbytku země?

Ne, nemyslím si, že je rozdíl mezi Ukrajinci v Doněcké oblasti a ve zbytku Ukrajiny. Ani mezi Rusy a Ukrajinci není velký rozdíl, dřív to byl jeden národ. Hlavním důvodem, proč jedni podporují jednu vládu a druzí druhou, jsou rozdílné informace. Ukrajinská část, i ta část, která není pod kontrolou ukrajinské vlády, vydávají vlastní informace. Lidé, kteří je slyší každý den, jim prostě uvěří. Každá z těch stran dělá to samé. Jak říkám, ty národy jsou docela stejné, takže nevidím důvod, proč by měly být nepřátelské.

Jaké informace sledujete vy? Čtete zpravodajství ukrajinské, ruské nebo české?

Abych řekla pravdu, tak média vůbec nesleduji. Kdybych je pořád sledovala, mohla bych se z toho zbláznit. Veškeré informace o tom, co se děje v Doněcké oblasti, získávám od svých příbuzných. Pokud to zrovna jde, tak mi říkají, co se tam děje. Mám na Ukrajině spoustu dalších známých a přátel, se kterými jsem v kontaktu skoro každý den a ti mě informují o tom, co se děje u nich.

Vaše rodina a přátelé tedy zůstali v Doněcku...

Ano, všichni moji příbuzní zůstali v Doněcké oblasti. Maminka, babička, děda, teta i sestra. Komunikuji s nimi jen po Whatsappu, protože jiné spojení nemáme. Kvůli střelbě se spojení často přerušuje.

Kdo za válku podle vás může?

Nemůžu říct, kdo za to může, protože to nevím. Zdá se mi, že každá strana má vlastní verzi pravdy. Spor mezi západní Ukrajinou a Doněckou oblastí má dlouhou historii, nikdy mezi nimi nebyly přátelské vztahy. Pamatuju si, že nás politika rozdělovala už v roce 2004, když probíhala oranžová revoluce. Byla jsem ještě malá, ale pamatuju si, že nám třeba zakazovali nosit oranžové oblečení, protože by to znamenalo podporu politiky západní Ukrajiny. Jaký je skutečný důvod toho sporu, to nevím. Koluje informace, že za to může USA, ale to nemůžu potvrdit, ani vyvrátit. Nechápu, proč lidé prostě nemohou žít v klidu a míru.

Co si myslíte o prezidentovi Zelenském?

Moc informací o něm nemám. Zdá se mi ale, že je to člověk, který chtěl, aby Ukrajina žila v míru a snažil se ze všech sil míru dosáhnout. Měl i podporu lidí, kteří věřili, že to diplomatickou cestou dokáže. Zdá se ale, že mu to možná nedovolí nějaké jiné síly, není všechno jenom na něm. Můj vztah k Zelenskému je normální, nemám nic proti němu a doufám, že se mu podaří zajistit mír.

Zvládne podle vás Zelenskyj Ukrajinu sjednotit?

Myslím si, že sám Zelenskyj to nezvládne, není to v jeho silách. Lidé už jsou teď hodně znepřátelení. Situace je vyhrocená, na obou stranách umírají lidé. Nevím, jestli

si dokážou někdy navzájem odpustit a zvládnou najít nějaký kompromis. Myslím si, že se to spíš nestane.

Měl by se snažit, aby Ukrajina vstoupila do Evropské unie?

Myslím si, že teď už je to možné. Dříve měli lidé hodně strach z toho, že když Ukrajina vstoupí do Evropské unie, tak se hodně zvednou ceny a nebudou si moci dovolit zaplatit běžné služby. Určitě by to zjednodušilo situaci mnoha lidem ze západní Ukrajiny, kteří často jezdí pracovat do Polska nebo Česka. Nemuseli by si vyřizovat pracovní víza.

Jak se vám zatím líbí v Česku?

Líbí se mi tu všechno. Pracuji v továrně, kde jsou Češi, Ukrajinci i Rusové, což je fajn. Jediný problém je, že zatím neumím česky, takže se s Čechy moc nedomluví.

Jak tu změnu zvládá váš syn?

Můj syn tady chodí do školky, tedy do takové speciální skupiny pro ukrajinské děti. Líbí se mu tam. Učí tam čeští i ukrajinští učitelé. Akorát si musí zvykat, že jsou tu děti takové klidnější, spořádanější a nejsou tak rozmazlené. On byl zvyklý, že na Ukrajině může křičet a skákat... Tady jsou pravidla trochu přísnější. Líbí se mu, že často chodí na procházky do parku nebo jdou do kina, což na Ukrajině vůbec nebylo.

Je život v Česku od toho na Ukrajině odlišný? Stýská se vám po domově hodně?

Ukrajina a Česko jsou hodně rozdílné. Ukrajinci mají venkovštější způsob života, chovají domácí zvířata, pěstují si svoje produkty. Pokud Čech navštíví Ukrajinu, tak ten rozdíl pocítí. Všichni se o něj budou chtít starat, chtít ho pohostit, nabídnou mu nějaké ukrajinské jídlo, třeba boršč nebo vareniky... Stýská se mi po domově hodně, hlavně po mojí rodině. Nevím jestli, nebo kdy je uvidím. Nevím ani, komu ta oblast, kde žiji, bude patřit.

Ljudmila: Nemohla jsem uvěřit, že jsme se z toho pekla dostali. Za hranicemi jsem se cítila jako v ráji

Pětasedmdesátiletá Ljudmila přijela do Prahy z Charkova. Dlouhá cesta pro ni byla namáhavá o to víc, že se na ni musela vydat bez svého manžela. Věří, že Ukrajina válku vyhraje, bude ale podle ní potřebovat ještě hodně materiální pomoci od západních zemí. Je ve spojení se svými příbuznými v Rusku, ne všichni ale mají na válečné hrůzy stejný názor jako ona.

Kdy jste se rozhodla, že je čas opustit domov?

Rozhodli jsme se, když se v naší oblasti zesílilo ostřelování a bombardování. Já jsem velmi citlivý člověk, můj manžel tolik ne. Panikařila jsem, nemohla jsem spát, nemohla jsem se na nic soustředit. Byla jsem strašně nervózní, pořád jsem jenom čekala, kdy se znovu ozvou sirény. Moje dcera Olga s vnučkou Polinou už žijí v Praze čtyři roky. Když ty hrozné zprávy slyšely, měly o nás obavy a okamžitě nám navrhly, ať přijedeme za nimi. Nejdříve jsme ale nechtěli odejít, hlavně můj manžel. Říkal, že nikam nepojede, že se z domova ani nehne. Desátý den války jsme se ale museli rozhodnout. Olga se domluvila se svojí kolegyní, která žila v Charkově, že by nás vzala do auta s sebou. Já jsem souhlasila a můj švagr taky. Ale manžela jsme pořád nemohli přemluvit. Až když jsem měla sbalené věci a stála jsem na prahu, řekl, že by beze mě nepřežil.

Takže jste nakonec jeli všichni tři?

Nebylo to tak jednoduché. Když jsme došli k autu té Olžiny kamarádky, zjistili jsme, že už se do něj vejdou jenom dva lidi. Museli jsme se tedy rozloučit a odjet bez mého manžela. O pár dní později se ale naší neteři podařilo vyzvednout ho v Charkově a po týdnu jsme se znovu shledali. Teď už je v Praze se mnou. Vzal s sebou dokonce i naše morče! Přežilo celou tu cestu, představte si to.

Jaká byla vaše cesta, jeli jste autem rovnou do Čech?

Ne, první den jsme jeli autem z Charkova do Poltavy. Trvalo to skutečně celý den, kvůli blokpostům. Kvůli nim byla ta cesta dlouhá a vyčerpávající, ale zvládli jsme to. Z Poltavy jsme pak jeli do Kremenčuku, kde ale Olžina kamarádka končila, zůstala tam. Jeli jsme tedy se švagrem dál do Lvova vlakem. Ten byl úplně přeplněný, ale průvodčí nám nakonec našel jedno místo, o které jsme se dělili. Seděli jsme každý na půlce sedačky. Dokážete si to představit? Ve Lvově na nádraží byly ale tisíce, miliony lidí. Všichni se snažili dostat na vlak dál na západ. Když jsem to viděla, říkala jsem si, že to prostě není možné, abychom se na vlak dostali, už nejsme nejmladší. Nakonec pro nás Olga dojela autem.

Jaký to byl pocit, když jste věděla, že už jste v bezpečí?

Když jsme jeli přes Slovensko a pak přes Česko, bylo to jako ve snu. Viděli jsme kolem

sebe mír, mírumilovné země bez sirén a bomb. Jako v ráji. Chvílemi jsem i plakala, nemohla jsem si pomoci. Nemohli jsme uvěřit, že jsme se z toho pekla dostali.

Jazyk je jedním z problémů

Vaše mateřština je ruština?

Ano. Na Ukrajině se mluví rusky i ukrajinsky. Rusky se mluví hlavně na východě, jihu a taky v Kyjevě. A není to problém, lidé tak prostě mluví, protože je to pro ně přirozené, je to jazyk, který je naučili jejich maminky. Teď, po třiceti letech nezávislosti, už ale umí každý i ukrajinsky. A ti, kdo mají za mateřský jazyk ukrajinštinu, rozumí ruštině. Ukrajinština je ale oficiální jazyk. Na úřadech nebo ve škole se musí mluvit ukrajinsky. Když jsem ještě chodila do práce, musela jsem všechny dokumenty připravovat v ukrajinštině.

Bylo to pro vás obtížné?

Ne, vůbec. Já umím ukrajinsky skoro stejně dobře jako rusky. Učila jsem se ukrajinštinu od druhé třídy a pak jsem ji používala celý život v práci. Nebylo to obtížné, neřekla bych, že by to někomu vadilo. Kolik řečí znáš, tolikrát jsi člověkem. Každopádně jazyk je jedním z problémů, který dnes na Ukrajině máme.

Slyšela jsem, že někteří lidé teď po ruském útoku mluví jenom ukrajinsky, přemýšlela jste o tom?

Zaznamenala jsem takové případy taky. Někteří moji přátelé mi teď píší v ukrajinštině. A tak jim odpovídám v ukrajinštině, proč taky ne. Ale co se týče mě, já svoji řeč měnit nebudu, nepřijde mi to přirozené.

Jaký je váš vztah k Rusku, máte tam nějaké přátele nebo známé?

Můj otec byl z Moskvy a v Moskvě žije i můj synovec. Teď je už taky v důchodu, ale když byl mladý, dokončil vojenskou školu a pak sloužil v Bělorusku a Rusku. Tam se oženil, usadil se. Na Ukrajině má ale pořád starou matku. Od roku 2014 pro něj bylo stále složitější ji jet navštívit, a teď už to nejde kvůli válce vůbec. My dva jsme ale pořád v kontaktu po e-mailu. Každé ráno mi přijde zpráva od jeho ženy, kde píše: „Dobré ráno, Ljudmilo Michajlovno, jak se vám daří?“ Přeje mi zdraví, mír a dobrou náladu. Nejdřív jsem na ně byla naštvaná, vyčítala jsem jim, že neprotestují proti tomu, co jejich vláda na Ukrajině dělá. Teď už ale chápu, že se bojí protestovat, protože by je pronásledovala policie, která má v Rusku velkou moc.

Přemýšleli třeba o tom, že by se z Ruska odstěhovali jinam?

Ne, to ne. Jsou spokojení se svým životem v Rusku. Jak jsem navíc pochopila, jejich děti jsou spokojené s tamní politikou, Putinem...

Myslíte, že je to tím, že se nemohou dostat k jiným než vládním informacím? Zkoušela jste jim třeba vysvětlit, jak to teď na Ukrajině doopravdy vypadá?

Samozřejmě, jsou pod vlivem falešných informací, to je pravda. Zkoušela jsem to... Ale nechtějí o tom nic slyšet. Oni jsou spokojení s tím, že Rusko vítězí, postupuje a zabírá jedno město za druhým. Je to opravdu smutné. Připadá mi to jako ztráta času, snažit se je o něčem přesvědčit. Necháávám je žít jejich život, jsem ráda, že se mají dobře. Ale politika těch, co tu zemi vedou, to je ale něco jiného. Jsou krutí, dělají hrozné věci, páchají genocidu ukrajinského národa.

Proč tedy podle vás někteří lidé na Ukrajině podporovali nebo podporují ruskou politiku?

Možná proto, že nebyli spokojení s politikou ukrajinské vlády. Nevím, jaký přesně byl ten důvod. Vždycky je to tak, že jsou někteří lidé pro a někteří proti. Kolik lidí, tolik názorů. Pravdou ale je, že jsme v naší společnosti nemohli dosáhnout názorové jednoty. Neshody v naší společnosti byly a od Majdanu, Krymu a války na Donbase se nevyřešily.

A dělicí linií mezi odlišnými názory byla hranice Donbasu? Jsou tam lidé jiní než ve zbytku Ukrajiny?

Ano, ano. Například, lidé na Donbase mluví v podstatě výhradně rusky. V Charkově se také mluví rusky, ale ve vesnicích kolem mluví lidé ukrajinsky. Na Donbase mluví všichni rusky, jejich děti se ale ve škole učí ukrajinsky. Připadalo jim to zvláštní, hlavně to, že děti pak neumí ruská písmena. Umí psát jen ukrajinsky.

Byli kvůli tomu naštvaní?

Jistě. Chtěli, aby se jejich děti ve škole učili i ruštinu. Jako tomu bylo za Sovětského svazu. My jsme ve škole měli ukrajinštinu až od druhé třídy. Dnes se ale ruština ve ukrajinských školách skoro vůbec neučí, ani na vesnicích, kde se mluví čistě rusky. Rusky mluvící lidé by podle mě chtěli, aby jim ukrajinsky mluvící lidé vyjadřovali větší respekt. Stačilo by podle mě třeba to, co mají ve Walesu. Tam se sice mluví velšsky, všechno je tam ale napsáno ve dvou jazycích, třeba dopravní značení.

Na Ukrajině je to jen ukrajinsky?

Ano, a to je podle mě největší chyba a zároveň zdroj těch neshod.

Jaké jsou ty další?

Dalším problémem je náboženství. Část pravoslavné církve na Ukrajině spadá pod kyjevský patriarchát, druhá, ta východnější, patří pod moskevský patriarchát. Tenhle rozdíl je podle mě také důležitý. Posledním tématem, na kterém se neshodneme, je proevropské směřování země. Jestli bychom měli vstoupit do Evropské unie, nebo ne.

Co si myslíte vy?

Já bych chtěla, aby Ukrajina do Evropské unie vstoupila. Víte, bojovali jsme za nezávislost, bojovali jsme za to na Majdanu a myslím si, že si to zasloužíme. Dveře se nám možná pomalu začínají otevírat, ale je mi jasné, že dokud jsou na ukrajinském území ruské zbraně, tak k tomu nedojde. Je to velmi bolestné, uvědomovat si, že se Ukrajina stala štítem pro ostatní Evropské země. Potřebujeme pomoc, potřebujeme víc materiální pomoci, munice, zbraní, abychom se ubránili. Hlavy evropských států ale ne vždy přijímají rozhodnutí tak rychle, jak by bylo potřeba.

A co říkáte na pomoc Česka?

Jsmo velmi vděční. Za tu pomoc, za tu péči, které se nám tu dostává. Ukrajínští uprchlíci tu dostali jídlo, oblečení, přístřeší i finanční podporu. Olga mi také na začátku války posílala fotky dobrovolníků, kteří vybírali jídlo nebo léky, které pak posílali na Ukrajinu. Česká vláda posílá Ukrajině těžkou techniku, to je opravdová pomoc.

Co si myslíte o prezidentovi Zelenském?

Ve volbách jsme ho proti Porošenkovi podpořili. Byli jsme už z předchozího prezidenta unavení. Zelenskyj byl navíc náš nejoblíbenější herec. Když ale převzal úřad, byli jsme trochu zklamaní. Slíbil, že bude mluvit i s ďáblem, aby zajistil Ukrajině mír. Jenže to se nestalo. Parlament také pod jeho vedením přijal několik rozhodnutí, se kterými jsme nesouhlasili.

Když ale začala válka, viděli jsme, že se asi změnil. Teď už ho zase podporujeme, protože vidíme, že se snaží Ukrajinu zachránit. Mluví často se zahraničními lídry, aby získal jejich podporu pro naši zemi. Nemůžeme ho než respektovat jako svého prezidenta.

Cítíte se teď být víc patriotická?

Rozhodně. Hluboko v srdci věřím, že to překonáme. Nedokážu si představit, že by civilizovaný svět nechal Ukrajinu zaniknout. My jsme tady v bezpečí, je to ale příšerné, představovat si lidi, nad jejichž hlavami se odehrává válka. Každý den slyší sirény a bombardování... Jsem teď ale optimističtější a patriotičtější, jak říkáte. Myslím, že to překonáme.

Polina: Naši školu během Majdanu evakuovali, stříleli z ní snipeři do lidí. V ten moment jsme přestali pochybovat

Jednadvacetiletá Polina pochází ze Záporoží na východní Ukrajině. Od jedenácti let žije s rodiči v Kyjevě. Na Ukrajinu se chce vrátit a pomoci s její poválečnou rekonstrukcí, nejdřív by ale ráda v Praze vystudovala vysokou školu. Rusku nikdy za to, co na Ukrajině napáchalo, neodpustí.

Jak jste se rozhodla, že Ukrajinu opustíte?

To je vlastně docela zajímavé. Před válkou jsem totiž šetřila peníze, chtěla jsem se přestěhovat do Prahy a studovat tu. Pak ale začala válka a všechno se změnilo. Uvědomila jsem si, že nechci Ukrajinu opustit. Chtěla jsem podpořit svoji zemi jako dobrovolnice. Ale viděla jsem, že by to moje matka nezvládla, měla úzkosti a hrozně se bála, že se mi něco stane. Proto jsem se rozhodla, že bude lepší se přesunout do Prahy. Přijela jsem 17. března.

Takže jste tu s rodiči?

Ne, ti zůstali v Kyjevě. Mám tu ale sestru, která už v Česku žije delší dobu, a pár přátel.

Bylo pro vás náročné vyřídit si v Česku všechnu administrativu?

Vlastně to nebylo tak složité. Za jeden den jsem v kongresovém centru vyřídila všechny potřebné dokumenty. Problém je ale s finančním příspěvkem. Na ten se stojí fronty, někomu přišel třeba za tři dny, mně až teď po dvou měsících.

Chcete si tu najít práci?

Vlastně už jsem si ji našla! Začínám příští týden. Umím dělat různé věci kolem grafického designu, focení a podobně. Chtěla bych se také přihlásit na FAMU nebo UMPRUM a studovat, ale na to se nejdřív musím naučit česky. Už jsem začala. Je to zároveň takový můj způsob, jak ukázat svůj respekt českým lidem.

Vnímáte podporu, kterou Česko projevuje Ukrajině?

Ano, hodně. Je to pro nás teď důležité, Rusko je silné, je to velká země, je velmi agresivní ve své propagandě. Musíme proto o tom, co na Ukrajině dělá, pořádně mluvit. Rusko nikdy nespí. Ta propaganda je všude, myslím si, že hodně nestability ve světě způsobilo Rusko, třeba v Afghánistánu a možná i v USA. Je to ale vidět i v jeho okolních zemích, jako je Gruzie. Prostě přijdou k vám domů a snaží se vám sebrat vaši svobodu. Myslím si, že země v západní Evropě si to neuvědomují tolik jako vy. Ale já si myslím, že jestli Rusko vyhraje na Ukrajině, tak půjde dál. Napadne Polsko, napadne Česko, napadne Německo a nakonec dojde až do Portugalska, nezastaví se.

Ze dne na den jsme přestali Rusko podporovat

Byla jste někdy v Rusku? Jaký máte k té zemi vztah?

Ne, nikdy jsem tam nebyla, ale měla jsem k Rusku blízký vztah. Vyrůstala jsem v ruskojazyčném regionu, ruština je můj mateřský jazyk. Když jsem byla malá, mluvili jsme doma rusky, a vlastně jsme se dost ztotožňovali s ruskou kulturou a s tím národem jako takovým. Občas se říká, že jsme byly bratrské národy, a byla to pravda. V roce 2014 se ale všechno úplně změnilo, naše názory se otočily o 180 stupňů a tyhle dobré vztahy s Ruskem skončily.

Takže útok na východ Ukrajiny změnil váš názor.

V nultých letech jsme byli, jak říkám, hodně proruští. Ale tady se to právě zlomilo. Bylo to i proto, že se naše rodina přestěhovala do Kyjeva. To nás hodně změnilo, začali jsme se identifikovat s Ukrajinou jako národem mnohem víc.

Já jsem třeba byla docela tolerantní k Rusům i po roce 2014, měla jsem ruské kamarády. Teď jsme ale všechny vztahy přetrhali, s lidmi i s Ruskem jako národem. To, co udělali, je hrozná zrada. Teď vidíme, že všechno, co k nám přišlo z Ruska, přineslo jenom válku a smrt. Moje sestra se mi snažila ukázat, že ne všichni Rusové jsou stejní a ne všichni podporují válku. Žije v Praze už delší dobu, takže je to asi schopná pochopit, ale já ne. Nevím, možná je to nějaké trauma z války. Ona se neprobudila 24. února za zvuku bomb, to mezi námi teď myslím dělá velký rozdíl. Já je zatím nezvládnou akceptovat.

Pamatujete si, co se v roce 2014 dělo?

Když byl Majdan, už jsem bydlela v Kyjevě, vlastně docela nedaleko Majdanu. Tak blízko, že naše škola byla evakuovaná, protože na ní byli snipeři, kteří pak útočili na demonstranty na ulicích. Pamatuju si, že právě to byl ten moment, kdy se to v naší rodině ze dne na den přepnulo a najednou jsme si byli jistí, že jsme stoprocentní Ukrajinci.

Tak to ale neměli všichni, na Donbase na východě Ukrajiny spousta lidí dál podporovala ruskou politiku.

Já si myslím, že vláda v Kyjevě prostě nechala tenhle region oligarchům a zločincům. Dříve to byla velmi průmyslová oblast, hodně těch továren se ale postupně zavřelo. Mezi lidmi tam kvůli tomu vznikalo napětí, až bych řekla deprese. Vláda nevěděla, co s tím.

Není ale pravda, že by většina lidí na Donbase podporovala to, co Rusko v roce 2014 na Ukrajině provedlo. Někteří měli k Rusku sympatie, ale rozhodně ne takové, aby se chtěli sami stát součástí Ruska. Mohlo to být tak 30 procent tamních obyvatel. Mnoho lidí z Doněcké oblasti odešlo, přestěhovali se víc na západ, protože podporují Ukrajinu, ne Rusko. Pro ně je ta situace teď o to obtížnější. Mnoho z nich ztratilo s únorovou invazí svůj domov podruhé. Známa ale i lidi, kteří sice utekli z Doněcku

na Ukrajinu, ale podporují Rusko. Nesnáší ukrajinštinu, doufají, že Rusko zabere i zbytek Ukrajiny. Je to opravdu složité.

Proč podle vás někteří nesnáší Ukrajinu a tak silně podporují Rusko?

Problém je v tom, že lidé, kteří bydlí v oblastech, které už nemá ukrajinská vláda pod kontrolou, poslouchají už osm let jenom ruskou propagandu. Ta je neuvěřitelně silná. Je na internetu, v televizi, všude. A tuhle taktiku používají i teď, ve městech, která Rusové od února dostali pod svoji kontrolu, třeba v Melitopolu. Prostě tou propagandou mění lidem myšlení. Namluví jim, že město bombardují Ukrajinci, ne Rusové. Když jste v bombardovaném městě, jako je třeba Mariupol, sedíte doma, bojíte se o život a nemůžete se týdný dostat k žádným informacím, můžete jednoduše začít věřit něčemu, co není pravda.

Kde berete informace o tom, co se děje na Ukrajině vy? Sledujete ukrajinské zprávy, ruské, české nebo západní?

Hlavně ukrajinské zprávy jako je Unian. A občas sleduji také velké kanály jako BBC nebo CNN nebo skupiny na Telegramu.

Musíme držet spolu

Daří se vám spojit se s rodinou?

Ano, někteří operátoři zrušili roaming, což je velká pomoc, takže si můžu s rodinou volat kdykoliv. To je důležité, musíme situaci sledovat pořád. Teď jsou možná moji příbuzní v pořádku, nikdy ale nevíte, kdy Rusko shodí další bombu, kdy se jim může něco stát. Volám rodičům tak jednou, dvakrát za den.

Jaké to ve vás vyvolává pocity, sledovat svoji zemi ve válce?

Ze začátku jsem cítila hlavně frustraci a taky nenávist.

Nenávist vůči Rusku, Putinovi?

Nenávist vůči Rusku. Protože ať si říká kdo chce, co chce, není to Putin, kdo znásilňuje naše ženy a děti. Když jsem viděla a slyšela o tom, kolik znásilnění se stalo... A to i dětí, starých lidí... Svázali jim ruce, mučili je a znásilnili... Tohle se prostě nedá odpustit, nedá. A není to jeden Putin, kdo tohle Ukrajině udělal. Rozbombardovat Charkov, úplně zničit Mariupol... Ne, opravdu to není dílo jenom jednoho člověka.

Viníkem téhle války je podle vás tedy Rusko?

Vina je samozřejmě na Rusku. Už v minulém století se snažili Ukrajinu vymazat ze světa, zabili hrozně moc ukrajinských lidí, snažili se vymýtit ukrajinštinu, zavinili velký hladomor. A teď to dělají znovu. Je to ale i trochu vina každého z nás, že jsme je nechali, že jsme umožnili, aby tyhle hrůzy vrátili do našeho světa.

A Bělorusko?

Z Běloruska na Ukrajinu taky dopadají bomby, takže na jednu stranu chápu, že lidé na Ukrajině Bělorusko nemají rádi. Na druhou stranu, někteří Bělorusové bojují na naší straně. Proti Bělorusům takovou nenávist necítím, spíš lítost. Hodně z nich taky přestalo mluvit rusky a začali mluvit bělorusky, podobně jako my. Chtějí být sami sebou, nestojí o ruskou nadvládu. My běloruštině rozumíme, můžeme spolu mluvit navzájem bez problémů, je to pro nás také blízký národ.

Nevím přesně, jak je možné, že Ukrajinci zvládli v letech 2004 a 2014 svrhnout vládu a v Bělorusku se to nepovedlo a zašlo to tak daleko. Je mi hrozně líto, co se stalo v roce 2020. Víím, že proti Lukašenkovi a jeho policii bylo hodně demonstrací. Viděla jsem videa, kde policie prostě jen tak najela do lidí autem. Rusko tohle samozřejmě podporuje. A je to další případ toho, kdy svět nedokázal dostatečně zasáhnout. Bylo to opravdu hrozné, co se v Bělorusku dělo.

Co si myslíte o prezidentovi Zelenském?

Před válkou jsem ho moc nemusela, v prezidentských volbách jsem volila Porošenka. Teď ale velmi cením to, co pro Ukrajinu dělá. Když jsem viděla fotku z jeho návštěvy Buči, poznala jsem podle jeho očí, že pochopil, jaké chyby udělal. A že udělá pro Ukrajinu všechno, co bude moci. Nemůžu ho teď vůbec kritizovat. Pro nás jako společnost by to teď bylo nebezpečné, kritizovat svoji vládu. Musíme být sjednocení, jako jeden člověk. Všechny další politické otázky můžeme vyřešit po válce, teď ale není čas na to, abychom se mezi sebou hádali.

Jak vidíte budoucnost Ukrajiny?

Až válka skončí, měli bychom rozhodně vstoupit do Evropské unie. Když jsem přijela do Česka, byla jsem opravdu překvapená, jak žijete a jak krásná země Česko je. Hlavně příroda, jak se o ni staráte, je tak čistá. Myslím si, že vaše společnost mi ukázala, jak je důležité být ohleduplný a vstřícný k ostatním lidem. Chtěla bych tohle všechno dobro, tuhle ohleduplnost a mentalitu, přinést na Ukrajinu. Naučit se, jak pečovat o přírodu, jak bojovat s korupcí a pak to udělat i na Ukrajině, aby se z ní stala evropštější země. Myslím si, že kontakt Česka a Ukrajiny může být navíc prospěšný pro obě strany. Ukrajina je třeba mnohem víc digitalizovaná země než Česko. Omlouvám se, ale musím říct, že je to opravdu tak. V tom bychom zase třeba mohli pomoci my vám. Prostě pomáhat si navzájem.

Chápu ale, že zatím nejsme ve všech ohledech tak daleko jako jiné evropské státy. Řekla bych, že je ukrajinská společnost například homofobnější než česká, snažíme se s tím ale bojovat. Myslím si, že kdybychom byli v EU, šlo by to lépe. Věděli bychom, že se musíme mnohem víc snažit, abychom zapadli mezi ostatní evropské státy.

Valerie: Vymyká se to i nejstrašidelnějším filmům. Rusové zabíjí, mučí a znásilňují i civilisty

Valerie pracovala jako kosmetička v Mykolajivu. Má sedmiletého syna, se kterým utekla do Česka. V těžce bombardovaném městě zůstala její matka. Valerie doufá, že se bude brzy moci vrátit domů. O válce ví své, její manžel bojoval za Ukrajinu na Donbase.

Na základě čeho jste se rozhodla, že musíte Ukrajinu opustit?

Mykolajiv od začátku války neustále ostřelovali, za ty tři měsíce tam bylo zatím jenom třináct klidných dní. Nejdříve jsme se před bombardováním schovávali ve sklepě, pak jsme se ukřývali v bytě, mezi dvěma stěnami. Nakonec jsem se 3. dubna rozhodla odjet poté, co mi syn řekl, že se bojí. Do té doby byl velmi statečný. Když ale řekl, že má strach, věděla jsem, že musíme pryč.

Jaká byla cesta, jel někdo s vámi, nebo jste jeli sami?

Jeli jsme jenom ve dvou. Cesta trvala tři dny, jeli jsme přes Polsko. Tam jsme ale museli na vlak čekat 12 hodin. Když jsme pak přijeli do Olomouce, myslela jsem, že vlak do Brna budeme mít zadarmo. Ukázalo se ale, že to tak není a já jsem s sebou neměla žádné peníze, takže jsem zpanikařila. Nakonec za nás lístek zaplatila paní pokladní ze svého, protože viděla, že už se mi dělá špatně, že je mi na omdlení.

Proč jste si vybrala Česko?

Nikdy předtím jsem v Česku nebyla. Jeli jsme sem, protože tu byla moje kamarádka, která odešla už na začátku války. Poradila mi, abych se synem přijela do Česka. Moc se mi tu líbí, překvapilo mě, že je Česko tak podobné Ukrajině, i co se týče jazyka. Líbí se mi, jak hezká je tu příroda i architektura.

Už jste si tu našla nějaké známé?

Zatím komunikuji hlavně s rodinou, u které bydlím, a také s dalšími lidmi, kteří do Česka přijeli buď z Ukrajiny, nebo Běloruska.

Vnímáte podporu, kterou Česko na Ukrajinu posílá – peníze nebo humanitární pomoc?

Nevěděla jsem, že Češi posílají na Ukrajinu peníze, to slyším poprvé. Jinak se k nám ale všichni chovají moc hezky. Všímám si ukrajinských vlajek ve městě a rodina, u které teď žijeme, je na nás moc hodná. Všichni se nám snaží pomoci, což mě překvapilo.

Co si myslíte o Rusku?

Před válkou jsem nedělala rozdíl mezi našimi národy. Brala jsem to tak, že jsme jako jeden národ. Neměla jsem vůči Rusku žádnou nenávist. Teď se to ale změnilo, pochopila jsem, že jsme každý jiný a myslím si, že tohle Rusku nikdy neodpustíme. Už to nebude jako dřív. Nemyslím si, že za tu válku je odpovědná jen ruská vláda. Svoji vinu nese každý, kdo mlčí a nevystupuje proti vládě, která se je snaží poštvat proti Ukrajině.

Jaké to pro vás bylo, když v roce 2014 Ukrajina ztratila kontrolu nad Krymem a částí Doněcké a Luhanské oblasti?

Brala jsem to velice negativně. Pochopila jsem, že se nám Rusko snaží zabrat naši zemi. Viděla jsem, jak lehce si vzali Krym. Co se ale týče Doněcku a Luhansku, je potřeba říct, že to nebyla občanská válka, byla to válka s Ruskem. Ukrajinci se bránili.

Část lidí, hlavně na Donbase, ale Rusko v té době podporovala. Stěžovali si, že na ně ukrajinská vláda zapoměla, bylo to tak?

Nemyslím si, že všichni v těchto oblastech podporovali Rusko, ani že bychom na ně ve zbytku země zapoměli. Celou dobu jsem věděla, že je tam válka, můj bývalý muž tam dokonce bojoval.

Máte na Ukrajině pořád nějaké známé nebo příbuzné? Jaké od nich máte zprávy?

Zůstala tam moje matka. Nechce opustit Ukrajinu, svůj dům ani zvířata, takže zůstává v Mykolajivu. Poté, co jsme odjeli, se situace zhoršila. Teď to vypadá, že je zase trochu klidnější. Město nicméně dál ostřelují skoro každý den. Věřím ale, že válka skončí ještě letos, a to prohrou Ruska. Není to jen válka, je to genocida ukrajinských občanů. To, co Rusové Ukrajincům dělají, je strašné. Vymyká se to i nejhorším strašidelným filmům. Nezabíjí jen vojáky, zabíjí a každý den mučí i civilní obyvatelstvo, znásilňují ženy i malé děti.

Z jakých médií čerpáte informace o tom, co se na Ukrajině momentálně děje?

Česká média nesleduji. Čtu ale nezávislá ukrajinská, ruská nebo běloruská média a také nezávislé vojenské analytiky.

Co si myslíte o prezidentovi Zelenském?

Ve volbách jsem mu dala hlas a můj názor na něj se od té doby změnil ještě k lepšímu. Je to statečný člověk, který ukázal, že stojí za svým národem. Hned na začátku války mu nabízeli, aby opustil Kyjev a Ukrajinu, ale on to odmítl a zůstal. Neschovává se v bunkrech. Říkal, že bude prezidentem jen jedno období, ale myslím si, že ho lidé přemluví a on se stane prezidentem znovu a po válce Ukrajinu postaví na nohy.

Měl by podle vás usilovat o to, aby Ukrajina vstoupila do EU a NATO?

Ukrajinci už dávno chtějí vstoupit do Evropské unie, už od roku 2014. Doufám, že se to po válce konečně podaří a přijmou nás. NATO už ale nepotřebujeme. Myslím si, že si dokážeme poradit sami, pokud začne nová válka.

Stýská se vám po domově?

Hodně se mi stýská jak po Ukrajině, tak po našem městě. Mám na Ukrajině dům, takže bych se tam pak hodně chtěla vrátit. I syn často říká, že se mu stýská. Pláčeme každý den. Není to ale ani tolik ze smutku, spíš kvůli tomu, že vidíme, co Rusko dělá našim lidem, co dělají s naším domovem, s naší zemí.

Jsem ale na Ukrajinu moc pyšná. Semknuli se, každý nějak pomáhá. Někdo dává vojákům jídlo, někdo jde přímo válčit, a to i ženy. Jiní zase posílají peníze nebo křičí do světa, co se děje, protože o tom nelze mlčet.

Jak poznáte, že se můžete vrátit domů? Až se situace uklidní ve vašem městě? Až odejdou z Ukrajiny ruští vojáci?

Až Zelenskyj prohlásí válku za ukončenou.

